

- o a copià 'n vergölöch...
- Beg. ...e magàre mandà a 'na quàch vedovèla.
- Car. Come sarèsel a dì?
- Beg. (guardando la Résa) Sói pò mèl... Chi gè öcc de doprà... X
- Cia Ché, se scòpre j-altari!
- Résa Ma nò, ma nò, chè altari pò!... A chèl pùnto ché, pòs piö fa sito, perchè sedenò a vergöne ghé sbarbàcia 'l cör föra de müfüra e sif neh!... völarès miga che ghé ègnes dré vergóta... vòl mitiga 'l cör en pàce (guardando la Begnüda) La lètera l'è la me, l'è stàda 'ndirisàda a me e l'ó pèrsa mé, pròpie gér séra, che l'ó lizida là 'n giardi sòta 'l ciàr de la lüna... soltánt che lizie la tradusiù che ghie fat, e l'originàl el m'ha biöscàt en tèra. Sif contènc?
- Cia Ghét capit la vedovèla?... Alùra la Begnüda la ghéra rizù...
- Ger. Gatina mòrta, fa i minì òrb.
- Résa Ohò!... En fin dei cönc, l'è pò mia 'n dijunür piàzer a vergü, anche se sòm sö coi ègn.
- d. Gió. Sènti sènti 'n pó, coja ma tóca de sènter!...
- Cia Cèrta che a iga amò i muscù a chèla età lé, nó 'l pöl che fa piàzer.
- Résa Apùntol... E l'è 'n muscù che cugnusif pò a' voàlter, ma che va dizaró mài e neànche vé faró lèzer le poefie che 'l m'ha mandàt fino a 'ncö, perchè l'è 'na ròba riservàda e me rispète i sentimènc.
- Car. Sö chèsto la gè rizù.
- Résa E se voàlter völarif fa löstès e dismentegò, la sarà 'na gran bèla ròba.
- Cia Ciàpa a tél!...
- Cal. Bràa Résa, chèsto 'l se ciàma parlà ciàr!... E se a vergü ghé sta vergót söl gós, el vègne che de mé, che gó 'na bùna silèpa là 'n stàla che m'ha restàt quànd gó pürgàt la sine e isé 'l se disgorgarà. (battimano generale mentre cala la tela).

- T E L A

SECONDO ATTO

Preàmbol

A 'n tal ghè capitàt de nà 'n prizù
pròpie per 'na robèta de gniènt;
l'è stat, che sói, òn bris de distrasiù
che a töcc pöl capitàga ògne momènt.

L'ia nàt vizi a 'na sés per òn bifògn
come pöl capitàga a chi che vif...
e quàndo 'l gè finit... ghé par òn sögn,

el tira sö le bräghe töt giulif,

pò 'l ciàpa 'n spach che 'l ghia mitit söl ram,
che diže 'n spach, 'na còrda, 'nsòma, béh!
pò 'l se la liga 'ntùren al bragàm

per tignìl sö piö strèt e 'n pó piö bé.
Sté pòer cristo, nó 'l gè mia badèt
che 'n pér de bò a la còrda... ghia ligèt.

Scena 1a - Begnūda e Péder Ciai

(La Begnūda è seduta e fa la calza mentre Péder Ciai sta un po' seduto e un po' le gironzola attorno cercando di volta in volta di baciarla o abbracciarla)

Beg. Alà che ta sèt sèmper stat vergóta... ta ghéret sèmper 'na quàch gnarèla per le ma e alūra, mé ta ma ardàet gnàch... Adès ta fét aparì de girulàm entùren e de éser ennamuràt. L'è che 'n mancànsa dei caài, ta òet fa trotè 'n pó j-àjegn.

Péd. E fageràda!... Alūra, ta giràe miga 'n giro perchè ta ghiet zamò 'l muscù... che pò ta l'èt spujèt.

Beg. Nò nò nò, vè mia a catè sà... Mé parle de prūma, 'n tòch prūma... Dòpo, pòta, gó 'ncontrat el me Gervàs e l'ó spujèt e gó vultit bé: ma se ta sa fàet en nacc tè, t'arès mia molèt... e té ta 'l sèt... di miga de nò.

Péd. Fòrse l'è pròpie per chèl lé che me só mài pronuciàt tròp... chè té ta ghéret nel có 'l domà... e mé 'nvéce ghére sèmper en del có l'encò!... Du bazi, 'na spalpognadina e... òs, ultà pàgina. Gó sèmper vit póra de la famia e dei fiöi. L'è stàda 'na convinsiù che m'è nit en prizonia, quàndo sie 'l quarantasich quindes quarantanöf e dòpo le ròbe orènde, che gó ést en guèra, gó duzit góder le umiliasiù del galeòta. Ma sa l'ó mài sintida mè, de dèga la vita a 'n fiöl en de 'n món d'isé sbaglièt. Ma parlóm miga de tristèse; vardóm en fàcia la realtà de 'ncò. Cèrto che de zùen, gó fat el farfarèlo...

Beg. ...èdet... sènse pensà che le braàde de zùen, sa le pàga de ècc.

Péd. Ma mé, só miga pèntit de la me vita. Anse, piö vó 'n nacc e piö ghé vòl bé.

Beg. Però, fin che ta ghét püdit, ta ghét fat el casadùr de bórso, e adès te dispiès de miga ìga mài fat sö 'l cajòt...

Péd. Te l'ó spiegèt el perchè; me piazia miga sta férem, sèmper sö chèla pòsta. Encò 'nvéce, che sóm ché cumudècc bé, mé e té, pòdarèsem viga la nòsa camerèta e fas compagnia; chèla

compagnia che se sòm miga facc de zùegn... che 'n dizet? (e fa per abbracciarla).

Beg. (accettando il bacio) Sta sö dai, che i pöl vidim e dòpo deentóm el zimbèl de töcc. I dizarà: àrda chèi du nóri, lé, che i gà amò i gri nel có.

Péd. E té làsei dì!

Beg. Ta regórdet Péder, quànd ta ghèret chèla bèla moraciòta che quàndo ta la tüllet sö, sö la càna de la bicicletà, i ridia töcc, perchè ta sömeèet el muschi che portaa a spos la pojána?!...

Péd. Alùra, ta sét pròpie catia a regordàm chèle bèle cantadine che gó fat co' la Jolànda. Che bèl tòch de servòta che l'éra... la lauràa dai Santià e quàndo riàem a 'ndà nel furmintù, la me fàa dileguà de bazi.

Beg. Edet che brüt pursilù che ta sét!... E ta ègnet ché a dimei, ach!

Péd. Pòta, ta ma le tìret föra!...

Beg. E adès, ta ölarèset che mé ghès de spufàt... ma dize, n'aró miga a catà sö j-ansòcc de le àltre, mé.

Péd. Ehe, dai, ansòcc... alùra sòm ansòcc töcc du... bu per el sguasèt... e che sguasèt che góm de fal... Sguasècc de ansòcc!...

Beg. Sé sé; ma mé, só ansòt de giù, péce a l'ànima sö, poari (e si segna) ma té, ta sét l'ansòt de 'na cooperativa. L'è miga löstès!... E quàndo ta igniet là sóta le finèstre de la fiòla Patàma a fàga le serenàde?...Che ràbia che ma vignia!

Péd. Quàla Patàma?!...

Beg. Mòh! Vé zó dal mónnd de la lùna, adès... sta a éder che 'l fa finta d'ìla gna cugnusida...

Péd. Ma regórde piöl!... Del bu!...

Beg. Madonamé!... L'è chèla che gà spufàt Giandèla... chèl che 'l fàa 'l pelatér... ta 'l conóset sé... el staa dré a Rijulì... La vegnarès a éser la chignàda de la sorèla del póer Vióla.

Péd. Ehe, ciào... ta ma sömeèet l'uficio anàgrafe del paés...

Beg. Mé ghé staa a ös a ös... e che nervùs che ma ignia, quànd ta ma fàet desedà... té e i tò amici, con chitàra e mandulì...

Péd. Perchè l'éra mia per tél!... Bèi tèmpi... bèi tèmpi... e n'óm fat con Gèpe Lüstrù, Quai, Cìlo Tòti, che 'l sunaa 'l mandulì con de 'n gárba che fàa 'nnamurà. Quànd cantaa chèla cansù, zamò ècia alùra, ma sèmper bèla: (si mette in posa) Son fili d'oro i tuoi capelli biondi e la boccuccia... (ma stona maledettamente e rinuncia) èhe, pòta, la ùs...la ùs...la ùs; l'è chèla che manca. El n'ha làze l'ozèl de ùli cantà... la lèngua la s'è fàda düra e la góla l'è 'n-magazì de còrde ècie.

Beg. Pòer Péder, ehl!... J-è pasàcc j-àgn... adès, bi fògna che ta stàghet quaci e contentàt de vardàm en de j-öcc!...

- Péd. Ta ghét rizù, eh, Begnüda!... E mé, piö i värde e piö i me 'nnamùra... perchè j-è amò birichì! Pò, sèntem... sòm ché tàcc du a fa negöt... giù de ché e l'òtra de là... Domandómega de spujàs, dàì, che almànghe se faróm compagnia... (e gli dà ancora un bacio sulla fronte).
- Beg. Dài, sta sö, che se rìa argü i ma èt!
- Péd. Làsa che i värde!...
- Beg. (lo rimprovera guardando sopra degli occhiali) ...àrda Péder!...
- Péd. ...èdet!... Pödàm mèi strinzis sö gnè 'n münüt!...
- Beg. Dio, che fogari!...
- Péd. Oho, la pàja arènt al föch, la tàcal... (e fa nuovamente per baciarla)
- Beg. (respingendolo dolcemente) E scültem mèl... ècol, e per le poefie che ta gà mändet a le àltre, come la metómei? Crèdet che sies stüvida?...
- Péd. Mammadonamèl!... chèle j-è ròbe che fó per schersà.
- Beg. Sé, però, se la ghès de dit de sé... ta partarèset en trombal!...
- Péd. (tra sé) Con quàch dé de preavìfol!... (a lei) Per fórsa... ta ma dizet mèi de sé té... alùra...
- Beg. Ta sét ön bèl empustùr.
- Péd. Öh, se la metóm zó düra!... Pröóm; töt al piö faróm divòrsio.
- Beg. Sé, ta sentarèset don Giófepl!...
- Péd. Pò... pò... fìna adès só amò liber... Dài Begnüda, che dòpo le fó apéna per tè le poefie. (e fa nuovamente per abbracciarla)

Scena 2a - Begnüda, Péder e Geremìa poi la Résa

- Ger. (entrando) Ardei àrdei... i du culumbì!... El sta mìga mèi férem, neh!
- Péd. Neh, òho, i m'ha gnamò cantàt el deprofundis a mé, el sét tël!... Pò, noàlter se sòm sèmpèr vülìcc bé; el véra Begnüda?
- Beg. Perloména sa cognoşóm da tàcc àgn e sa pài dè che sòm vignìcc sö 'nsèma... sul che mé ma só spujàda, e lü 'nvéce l'è restàt ön bròch sèch... ön pöt.
- Péd. Ma con la scòrsa düra, però. Sé, sòm vignìcc sö 'nsèma; sul che mé só sèmpèr stat liber e 'na ólta ògne tat gà la còntàe sö pò a' lé; envéce lé la s'è fèda 'mbrojè, quèndo ormai la gà ést che la rìa piö a fa bèl e alùra l'è nàda per la sö stràda, perchè mé gó mèi sinsigàt, per princìpio, le fómne dei óter. Però, sòm sèmpèr stacc en amicìsia, e adès gà dizie: Spujómes!... tánto la càja ghé l'óm; sòm ché e góm le nòse pensiù, che bé a mal le ghé fa viver; chè ölóm!de piö?!... Pödarèsem fas de piö compagnia che a sta ché a curis dré. Dizet de nò, Geremìa? (Nel frattempo la Résa era comparsa sulle scale e stava scendendo pian piano)
- Ger. Dizarès de sé; come idèa nó la fa 'na grìnza... Che 'n dizif Résa!

- Réso (fingendo di non aver inteso) Coja ghè?
 Ger. Sérem dré a dì che, sicóme che i vâ 'ntés e i se vôi bé, chèi du nóni ché, i völarès spujàs.
 Beg. (civettuola) Péder el m'ha apéna demandât de spujâ!
 Réso A sé! (con una punta di astiosità che non può nascondere) Ma pròpie che 'l pöl miga fa a méno de fa 'l galili, el nàs Péder.
 Beg. Pòta! L'òm l'è 'l föch e la fómna l'è stópa...
 Péd. (leggermente preso alla sprovvista) Sé, ècol, perchè...vâ bé... sóm miga piö züegn... ma tanto sóm ché töcc du e alùra val la péna...(riprendendosi) troâ de fa nè le ölteme cartùce...
 Réso Ma cèrto... ma sùcür...la sarès 'na fèsta per töcc, ché!...
 Beg. Alùra nó me rèsta che de cercâ 'l compâr...
 Ger. Nó ghè pensér per chèl; vé 'l fó mé... e don Giójep el vé spujarà...nò!
 Réso Pènze de sé. El nàs statùto el prevède de püdi ospità ànche còpie de spus, marit e moér; dóca, gniènt de fôra de l'ordenâreXse 'nvéce vé spujif dòpo. Mah, ghé 'l domandaró a don Giójep se l'è posìbil... X
 Péd. A propòfit de don Giójep...come éla nâda che la fasènda del cofanèt che ghè sparit?... Se sa gnamò gniènt?
 Réso Mah! La ròba l'è 'n ma a la Carabiniéra... cèrto che 'l sarà difìcil püdi troâ. Chisà chi l'ha töt söl
 Péd. Mé gó dei sospècc... perchè conóse i me pói, ma vôi nè coi pé de piómb per nó fa del mal a vergü...
 Ger. ...ècol che rìa la Carabiniéra...
 Péd. Vôi nè a éder 'na ròba e tûrne sùbet. (esce)

Scena 3a - Begnûda, Geremia, Réso e Carabiniéra

- Ger. (a la Carabiniéra) Alùra, ghif scoprìt vergóta?
 Car. Per la verità sóm amò a tèra, ànche se vergót ma gira per el có perchè... la ròba l'è sùcèsa 'n chèi du dé ché, tra ièr e l'otrér. Venerdé Calisto l'è nâa a tó i sólcc per cromptà l'ornèl, dóca 'l cofanèt el ghéra; sâbot don Giójep l'è miga gnit perchè 'l ghia impègn per tóta la matina e le confesiù dei gnâri dòpo mezdé. Domènica gnà a parlàn con le mèse e la dutrina, dóca 'l pöl mià sai se gér el cofanèt el ghéra amò a se l'éra zamò sparit.
 Réso Mé só nâda sô sâbot a portà la lista de la ròba che góm fat laè e l'ó mitida söl tàol, ma gó gnè pensât al cofanèt.
 Car. El mète gnà 'n dôbe. La Cia la gò fat i mestér stamatina; jér nò e sâbot la gè mandât sô la Begnûda...
 Beg. Sé sé... gó netât en de per töt... ma mé só gnènt!...
 Voce (da fuori) Begnûda, Begnûda, âda che ta ciâma Péder!
 Beg. Vègne sùbit... che garèl pöl!... (esce)

Scena 4a - Geremia, Résa, Carabiniéra

Car. (continuando) Dócal... Geremia el pórtá la pòsta sàbot e pò l'è nàt sò stamatina, perchè la pòsta gér la ghéra mìà; Péder, el vè sò sul per dèga 'na ma e l'éra du dé che 'l nòa mìga dènter... Forestér ghé n'è mìga gnìt... pròpie só piö che pensà, ècol...

Ger. Mah!... Mé gá crède mìà, neh! però vòì còntàla löstès. Me vé 'n mènt che, töcc ègn fa, quàndo amò el Bòli l'éra a fa 'l gerènt del CRAL, giràa le ùs che ghé turnàa mìga i cònc e lü, l'éra disperàt, perchè 'l dizia: -Per la madóì, nó tóche màì gnè 'na palànca dal casèt!... Alùra dözarès sospetò de chèi che m'ha òta, e mé pòs mìga!... -e che se ghéra vergóta che nó turnàa, o 'l ghéra sbagliàt chèl che 'l fàa i cònc, o sedenò ghéra de controlà 'l casér, che i la saia töcc che 'l ghéra 'n pó 'l vése de zugè a sólcc. Però se saia ànche, che töcc quàncc j-éra de n'onestà a pròa de bómbe.

Car. E chè gála a che fa chèla stória lé col nòs cofanèt?...

Ger. L'è, e me tórne a ripéter che ghé credaró màì, che 'l contàbil l'éra Péder Ciaì.

Töcc Ah!

Car. E 'l casér, chi érel?

Ger. El casér l'éra Còstal, che sa gá màì püdi dì negót de lü. N'òm a pòsto...

Car. Alùra, Péder Ciaì!...

Ger. Nò... Vé l'ó dít; ànche con lü sa gá mai püdit pensà negót... tòlto che le fómne... ma a chi ghé piàzele mìà? Scomète che le ghé piàs apò a don Giójepl!...

Résa Dèi, bròta lèngua.

Ger. Oho, l'è züen neh!

Car. (ignorando le interruzioni) E dòpo?

Ger. Dòpo, Péder el gá molàt töt e 'l gá piö ùlit saighen de fa cònc e 'l gá lasàt el pòsto a Vèje; el ciamaem Vafelina perchè l'éra sèmpèr lecàt come Rodólfo Valentino. El gá dat le dimisiù perchè, l'è éra che ghé piàzia le fómne, ma sò le palànche, el schersàa mìga. Pò, lü el fàa apéna i cònc, e i sólcc nó j-ha vidia gnàch. Ma a scànsa de gratacól!...

Résa ...e dòpo?

Ger. Dòpo, ghè nàt töt en tàzer e sa gá piö saìt gnìent. Bòli el gá dismitìt de fa 'l gerènt e l'è 'ndàt en Svìsera a laurà. El gá pagèt fóra 'l sò dèbit, pò 'l gá troàt 'na bergamàsca e 'l se l'ha spufàda che armài l'éra sò co' j-ègn.

Résa Beh!... Me par che tóta la stória che ta ghét còntàt a noàlter nó la 'nterèsa per negót.

Car. L'è mìga éra, l'è mìga éra... argóta 'l gá dít e a mé la m'è mìà

Et Bob

scapàda...

Résa Mahl... Völarà dì che se troaróm miga el fil, ghé daróm cùlpa ai marsiani. (entra Cia e Péder)

Scena 5a - Geremia, Résa, Carabiniéra, Cia e Péder

Ger. Giösta 'n püntol... I dis i giornai che j-ha vés'cc a sbarcà 'n de 'n paifi fransés... j-éra picini e bröcc... j-è vignicc zó dal disco volànte en mès a 'n ciós e pò j-è turnàcc a pàrter.

Cia Ehel... I sarà nìcc a cercà le scorèze de luf, dàto che 'l ghéra apéne piüit... (si ride)

Péd. La gà sèmper prònta la sò de dì, lé.

Ger. Pò che l'è miga tot, j-ha vés'cc ànche 'n Argentina.

Cia Chi, i marsiani?

Ger. I dischi volàntil... J-è riàcc giü dré a l'óter en fila indiana; i s'è fermàcc en mìgol come per vardà zó e pò j-è particc svèlcc come i lös... L'è 'n bèl mistéro, neh!

Cia I garà ést come i màjo mal i peones e j-è scapàcc. Mè ghé crède miga tot vèl... Fin che j-è de ché, m'entènde biànch o négher ma de stó mónnd, el capése... ma de n'àlter mónnd... fim òn piàzer, alà... Ghé sarà miga stat Adàmo e Eva pò a là, neh!...

Résa Ma chè öl dì chèl... el sòm noàlter chèl che pöl véser sta da che mónnd l'è mónnd? Pò, j-è miga töcc cajó come nó... se i na pàrta vól dì che vergóta ghè, o pöl vésega.

Car. Del rèst, chi garès pensàt, che 'n dé l'òm, el garès püdit ulà 'ntüren al mónnd? Epör, quatr'àgn fa, Gagàrin el l'ha fat.

Péd. Perchè, 'n febrér ghè mia riàt la prùma sonda lunàre sö la lüna!...ànse, en che l'ocajü, òn me amìch poéta el gà scritt òn bèl sonèt. Sintì come l'è bèl:

J-è turna lur!...ma 'nsóma, ch'ölei fa?

Vé 'l fat de domandà: -Ulif la lüna?-

Ma dài; stóm miga tot a bacajà

e a zögatà tröp tant co' la fürtüna.

Ghè zènt, che gà gnomò la biciclèta
che gà miga de pa, mangia i barbèi,
che dórma come i ca sènso cucèta
e gira amò 'n penüt, sènso i sòpèi.

Va bé, sa gà de dì: -Chèla l'è sciènza;
chèla la cór, la lèsa 'ndré töt quànt
e la sta mia a vardà se ta sèt sènso

de chèl che ocór per viver, póch o tant.-
 Ma örco, dìm de mét, a' per creànsa,
 pensóm en pó a la Lüne e 'n pó a la pànsa.

(tutti ridono divertiti)

Réso Scòmète che l'è ròba tò, chèsta.

Péd. Nó càmbia negòt!...

Ger. Sènso nà de lóns tat... Ché a metà löi el MARINER l'è riàt vizì a Marte e 'l gá saìt fotografà a' chèl che nó ghèra... Edarif che naróm mìga sènti tat, che vergù i metarè i pè, là 'nsìma.

Péd. El sarà mià tat fàcil riàga, dàto la scàrsa densità de l'amosféra... però se 'l sa mài.

Réso Cèrto che al dé de 'ncò, i fa de chèle ròbe che fa straéder.

Péd. L'è éral!... e volènti o nolènti s'endarà vèrs 'na società piö bèla, migliùr de la nòstra, dó la zènt nó la se vardarà piö nel cùl e i se ötarà giü con l'óter. Ghé sarà 'na véra fradelànsa, sènso tacc re o càpi de scapelà.

Car. Chèsta l'è utopia bèla e buna.

Péd. El só mìga!... Mé, me só mài pintìt de chèl che gó fat e mài me düstürbarà chèl che fó, perchè ògne ròba la fó 'n mòdo raggiunèt e a secónda de le efigènze e del viver del momènt. Del rèst, la vita l'è tòta n'utopia...

Ger. Péder el gá rizù. Se pènso de rià a fa vergát de bèl, de grànt, che rèsta; envèce restóm con de 'na pipa de tabàch o 'n pìgn de mósche 'n ma. Sènso saìl gó sparnegát töcc i me sólcc per rènder contènc chèi de la me età che j-éra poarècc e i püdia mià diirtis a sò mòt; e mé i ciapàe en ròs e i portàe a fa chèl che i n'èra òja, a sfogàs.

Péd. E ta ghét ciapàt de l'äfen, del stüpit e del lazarù. Fórsa ta püdièt mèter i sólcc per organizà del laurà, dàga piö pa a le famie, mostràga che col capitäl se pöl ötà de piö la zènt a viver, e spärter en fònt a l'àn el guadagn. Fórsa, se ta fàet cofé, ta garèset föllit löstès, perchè la zènt la capès mìga endó l'è 'l só interès. Geremia el gá it i stès sentimènc che gè animèt el cör de la sò pòera zia Palmira. Lü per i züegn; lé per i nóni.

Ger. L'è éra, sèl

Péd. La gá lasèt tòt ai nóni convìnta de fa del bé, de dàga l'indirìs a töcc, de dàga ön puciù a töcc per scomincià del bu a pensà come risòlver la situaciù de chèla che i ciàma "la tèrsa età", che ormai se 'ncomincia a parlàn de per tòt. Fórsa, en dé, sé riarà a' mèi de isé. Chèsta càfa l'è 'na realtà 'ndó töcc i nóni i sta bé. Ma düraràla del bu o fenesaràla ànche chèsta a éser strümentalizàda, industrializàda, ödàda de tòt el bèl che la gá dènter. Ecol, la me

póra. Fròpie come 'n chèi Paés 'ndó i gè tentàt de rènder töcc precìs, sènse 'l padrù che sfròta, ma che i finirà 'n miséria perchè 'n pó a la ólta, vedèndo che a laura póch i ciàpa i sólcc löstès, i perdaré la ója de laurà, de migliorà, de òtàs e de éser alégher. La vita l'è 'na realtà. Fála 'ndè mèi el pól véser n'utopia. Ma sercóm, sercóm löstès, lasómes miga bótàs zó tròp da le riflesiù; continuóm a cercà, a cercà, a cercà... fórsa, la strada de nàghen fóra, l'òm el l'ha gnamò troàda, ma l'è mia de lóns.

Ger. E chi 'l la sal

Péd. El món d l'è divìs en du mócc: Chèi che màja e chèi che dà de màja. Chèi che màja i laura per màja, e chèi che dà de màja, i piö drìti, i sa come i gè de organizà, per sfròtè chèi che gè fam; ècol dó l'è 'l segréto de töt. Bijògna lasà la libera inisiativa, per dà a ognü 'l stìmol de migliorà; el defà piö gròs, l'è de come mèter ün fréno a chèi che fa sö tròp sólcc e gè miliàrdi de bótà, e amò j-è 'ngürcc. Chèi bijògna fermà, e migliorà 'nvéce la vita de tóta la zènt, col stüdià e viga chèl che ocór. Töcc a laurà; töcc a viver mèi. L'è n'utopia? Sarà; ma 'l sarà nesesàre, se òlóm piö pensà a le guère e pensà sul a difindìs da la natüra snatüràda dai procès de produsìù e àlter e dai politicànc c embrujù, che i gè la sa lóngà e i combìne mài negót de bu. Sercóm zènt, sercóm e sercóm amò. Sa gè de troà 'na fúrma sociàl per nà sànti con la vita; dómega 'n tòi col divider la zènt coi scücc e le crüs, fiochèi e martèi, garòfai rós o fiamilline triculùr o co' le fujuline del bèl virdo. Restóm con du gran mócc: la sinistra democratica che pènsa al domà, e la dèstra conservadùra che se rifà al gér. Da la competisiù de chèi du mócc ché, pòdarè vègner fóra 'na vita migliùr. E votóm j-òm, miga i particc. Töcc chèi de sinistra; töcc chèi de dèstra. Bèsta!

Cia De la madórtena, che prèdica! Alterfàt che 'l nòs preòst...

Ger. Però 'l gè rizù. Per la madórtena, se 'l gè rizù; e mé só contènt de ìga fat chèl che gó fat; con mé i zùegn j-èra felici.

Cia (ignorandolo) ... e pò i dís che le fómne le fenés piö de cicjarà.

Péd. Mé gó cicjaràt adès e pò piö!... Cèrto che, se garès en dó vòl mé, l'energia che gè le fómne 'nde la lèngua, farès i sàlti de la giòja.

Cia Sé sé alà, poari; mancarès pò a' chèl!...

Voce di Callisto: -Ardì, ardì cósa gó troàt...-

Péd. Ah!... (tra sé) Ché l'è mèi che ma la càes prüma che 'l sìes tròp tàrdel (esce) Gó bijògn amò de tèmp.

Scena 6a - Geremia, Résa, Carabiniéra, Cia e Calisto

Cal. (entrando trafelato con un foglio in mano) Ardì, ardì cósa gó troàt

enciudàt sò la pórtà de la stàla... n'àltra cicciaràda... e sta álta la capése pò a' mé. (e la consegna alla Carabinièra)

Car. (dopo uno sguardo) Ché, a chèl che par, sóm tùrna coi pè sò la tèra e al cofanèt sparit. Sintì:

Pörtròp mé gó la pröa
de come che l'è nàda;
per mé nó l'è 'na nöa
e gnè 'na gran troàda.
L'è 'n 'nütìl acorès:
la töl chèl che ghé piès.

P. C.

Cal. Partìt comunìsta!...

Car. Ehe, ciào, me nóno!... Ché se 'ncomìncia a troà la spiegasiù de töt, perchè vidif, la caligrafia (e mostra) l'è tàla e quàla chèla de la poeja en còdice che góm troàt e che gà pèrs la Résa.

Résa Vardóm! (e guarda) Ma chèsta però la me vé miga a mé.

Car. Eh, nò! Ma chi l'ha scriida, el gà vülit con chèl trüch ché, fàga capì che 'l mistéro del cofanèt sparit se pöl risulvil. Entànto comincióm... P. C. Sò la prùma ghèra firmàt apène P. Ché ghè ànche C. Chi pòdel véser?

Résa Ma chi gà de éser; Pietro Chiavini, per töcc. Péder Ciaì!

Cia (guardandosi attorno) Endó él, che léra ché adès! L'è scapàt! Alùra l'è lü, el misteriùs murùs de la Résa!

Résa Ma sé, l'è lü... sét contèta? Tànto 'l saia che 'n dé o l'óter sarèsef vignicc a saìl... ma per mé nó l'è gnè murùs, gnè spøjimànte, ma sicóme 'l só el vése che 'l gà, che quànd el vèt 'na sotàna el pèrt el có, anche se l'è ècia come la me, el lasàe fa perchè per lü l'èra 'n confort e per mé l'èra 'n diertimènt.

Cia Alùra 'l ciapàef mià söl sério!

Résa Ma fùgürómes!... Gó mài ciapàt söl sério i muscù che ma giràa 'ntùren quànd sére zùena, enmaginómes se püdie ciapè söl sério chèsto che 'l rìa quànd gó i caèi gris.

Ger. Però che berichì; el ghé mandàa le propòste d'amùr a la Résa de niscùs e pò 'l sögötàa a fàga le menóne a la Begnùda.

Résa L'è 'l sò caràter! Se 'l gà mià 'na fómna vizi de fa taanà el sta miga bé... Però 'l gà fat del mal a nösóne. El nòa con chi ghé stàa e a tôte 'l ghé dizia la verità. L'è per chèsto che 'l s'è mài spujèt, secóndo mé; perchè 'l saia che 'l püdia mià éser fedéle.

Cia Ma 'l sarès fedéle gnamò gnè adès chèl lé... l'è pès dei cavrù! E sé che adès, el püdarès calmàs.

Ger. L'è per chèl lé, mé dize, che 'l völarès spujè la Begnùda; almànch el

sa metarès en pàce.

Car. Endó sarà adès?... perchè ché, l'única l'è de demandàga a lù de chèl che 'l sa.

Cia El sarà là 'n giardi come al sòlit, a l'ómbra del rüer con la sò Begnūda o a fas el pijulì. Col cald che fal...

Ger. A san Vinsèns la gran fredūra, ma a san Lorèns la gran caldūra.

Car. Mandómel a ciamà?

Ger. Ma vó mé a ciamàl... a dàga la buna notisia. Rispundi al telèfono se i ciàma. (esce e nel frattempo entra don Giójep con una busta in mano)

Scena 7a - Résa, Carabiniéra, Cia, calista e don Giójep

Car. Càro 'l me don Giójep, fórse sóm dré a rià al dés e sai chi gà töt sö 'l sò cofanèt.

d. Gió. Ah sé! E mé só ché per dif che ghè 'na gran novità. Gó troèt, sö la me scriania, 'na büsta saràda, con sö 'l me nòm e con dènter öt mila e duzènt franch. Finsi, la dozarès éser pròpie la sóma che ghéra nel cofanèt. Mé, vòl miga ostinàm, ma pènse che i sies pròpie i stès sólcc de càrta, idèntich spacàcc.

Résa Méno mal alà, che alméno chèi j-è turnàcc endré.

d. Gió. E mé, ghé n'ó asé!

Car. Voàlter sé, ma mé nò. E 'l cofanèt, endó éi?

d. Gió. Ma chèl el ma 'nterèsa miga... el gà nüsù valür... Troaró n'èltra scàtola e s'ciàol!

Car. Eh, nò! L'è mia piö per el cofanèt, ma perchè se vergü el l'ha töt sö, come l'è éra che 'l l'ha töt sö, góm de sai chi l'è stat; góm mia de viver co' la póra che 'n mès a noàlter, ghé sies vergü che gà le öngie lónghe.

Résa Sö chèsto, la gà rizù, la Carabiniéra.

d. Gió. Sé, ma 'n fónt l'è ròba de póch... Sa èt che chi 'l l'ha töt sö el se contentàa de póch, senò 'l garès robàt vergóta de mèi; m'entènde, l'è miga 'n làder, ècol!

Car. Chèl, el pènse a' mé... se non àlter saìl... Ma adès vegnarà Péder Cia e 'l völarà dà bé 'na spegasiù per chèl fòi ché, e töt vegnarà risòlto perchè, come gó capìt, l'è n'òm che gà té a éser precis. Ecol che 'l rià con Geremia. Ma 'l sòmèa gnà lù chèl del fàto; l'è töt alégher.

Cia. A bùce férme, edaróm chi gà insìt!

Scena 8a - Töcc, méno Begnūda

- Péd. (entrando con aria di primattore) Só ché, töt a vòstra dispujisiù! Còja ulif sai da mé?
- Car. Come, còja vòlóm sai?!... Chèla cårte ché, l'ó miga scriida mé...
- Péd. ...ma Péder Ciaì... che vegnarès a éser, mé. Difàti, come püdie fa diversamènt dal momènt che 'na stüpidàda la ghèra ciapèt 'na piéga séria!... L'única ròba de fa, l'éra de bötàla 'n rider. Adès va la cònte tóta; però... (rivolto a Cia) dòpo vé miga a dim che só 'n predicadùr; senò fó sìto.
- Cia Nò nò... cüntìla che fó sìto!
- Ger. Però, còntela per bé; sènsa 'nventàga piö vergót, sö 'nsima!
- Péd. Nò nò; la cònte giösta! (scherzando) Ghèra 'na ólta... nò; tanti àgn fa, quàndo amò sie züen, i m'ha domandàt de tègner i cònc al CRAL. Gó acetàt e per en bèl pó de tèmp, ghè nàt töt liscio. Bòli el fàa 'l gerènt e Còstol l'éra 'l casér.
- Car. El ghèra rizù Geremia!
- Résa Sé, va bé... ma a noàlter enterèsa la quistiù de chèla lètera ché sènsa nè a angè sö chèl che ghè sùcès trent'àgn fa.
- Péd. Ma l'è töt en sèguit... chèl l'è 'l fáto... che per capì chèl che sùcèt encö, bëjògna sai chèl che ghè capetàt gérl... Scultim e fi sìto.
- Cia Però ma tignif söi spì, eh!...
- Péd. Curiufùnal!... Dizie... Töt en de 'n momènt, i cònc i turnàa piö. Mé staró miga lé a còntàf töt quànt, gnò come l'è stèda... dizaró soltènt che Bòli l'è dat fóra de mat, perchè 'l dizia che lù i sólcc del casèt j-a tocàa mài e se ghèra vergü che sbagliàa o sère mé a fa i cònc o Còstol a manegià i sólcc. Cognosie Bòli per n'òm onèst; però saie ànche che Còstol, nó 'l schersàa miga. Vàga dré a töcc i cònc, contròla per bé töcc i càrich e scàrich de cantìna, rifà l'inventàre... Gnènt de fa; i sólcc i mancàa e che düzia pagè l'éra Bòli, perchè lù j-éra miè versàcc. Mé gó dat le dimisiù e gó piö ülit saighen de fa cònc per el CRAL. Bòli el gè piantàt lé de fa 'l gerènt e l'è nat en Svìsera a fa el sò mestér; el mòradùr. El gè pagèt fóra el sò dèbit, el s'è spujèt e 'l gè mitìt sö càfa.
- Ger. L'è tàla e quàla come l'ó còntàda mé.
- Péd. A sé?!... Sicóme 'l lauràa en Svìsera lù e sò moèr, el gè dat en ma a le sò sorèle le ciàf de càfa.
- Résa Oho, ma l'è lóngo la stória, me par.
- Péd. Se la te 'nterèsa miga, te pòdet ànche nà!
- Résa Envéce stó ché, perchè vòl sai come la fenés.
- Péd. E alùra càlmet, che la stória l'è bèla... se però ulif miga scultàla, ardì, come só gnìt, tòe sö e vó. (e fa per andarsene)
- Töcc Nò nò nò... còntela... cüntìla!
- Résa Gó mià dèt de nà vià... fa miga 'l malmustùs, adès.

- Péd. Ün dé, dòpo töcc àgn che sa vidiem gnà piö, perchè Bòli 'l ma l'éra mià perdunàda, nó riel a me càja per dìm che 'l ghéra òja de parlàm ensèma. Va bé; el fo comudà 'n càja per béer ün cafè e vède che 'l me pórtà tré pachècc de sigarète svìsere. Ada, gà díze, só pròpie dré a dismèter de fòmà; dàghele a vergü àlter, che se le ciàpe, va a finì che 'ncomìncie tùrna. Ghie 'n pó de laür a ciapàle isé a frèt; pò riàe miga a capì 'l scópo de la vjita. -Fa gnènt, el ma dis lü, ta gà le darét ai tò amici. J-ó portàde apòsta per té.-
- Ger. Ensóma, ma fét apòsta a tiràla 'n lóngo.
- Péd. Isé la gudif de piö. Té sta chét! El fàto l'éra che 'l vullà scüfàs con mé per chèla ólta dei cònc c sbagliàcc. Alùra ghé díze: -Ghét saìt vergót de nòf che mé gó mài saìt?- -Vèdet, el ma dis, mé gó sèmpè vit 'na gran fidücia de töcc, e lasàe 'l casèt lìber a tóte le sorèle a amìch che me vignia a òtà, quànd ghéra tröp tanta zènt de sèrver... Garès mitit le ma söl fòch, per lür, specialmènt per le me sorèle...
- Ger. Alùra j-éra le sorèle che ghé fregàa i sólcc...
- Péd. Spèta... l'è miga finìdel ... el dis: -Ma quàndo só nit a càja e gó piö troàt i lensöi ricamàcc de la me fòmna che ghéra nel casitù, gó cominciàt a dèrver j-öcc. Vó de me sorèla, che la stàa a ös a ös, e sènsa dì gna sich gnò sés, gà tire i casècc del casitù e lé vède, cumudàcc per bé, cò' la vellina sóta i ricàm, i me lensöi.-
- Cia J-la robàcc la sorèla!
- Péd. Mechè robàcc... i ghé piazzà e j-ha miticc nel sò casitu per rimirài piö de spès. J-arès miticc al sò pòsto prùma che lü 'l riàes. Envèce l'è riàt de sorpréja, e ghè nat töt a món. L'è, che lé, l'è chèl che sa pöl dì, 'na cleptomane; giöna che töl sö töt chèl che ghé piàs...
- Car. E per via dei sólcc che ghé mancàt al CRAL, come la metómei?...
- Péd. Vèdela... per chèi, ghè sùcès che le sorèle, tóte de 'na cèrta età, le ga troàt de spujàs pròpie tóte nel tèmp che Bòli l'è stat a fa 'l gerènt. L'è éra che 'n pó de dàta le gà l'éra tóte, ma tat per fa vergót de mèi, le gà pensat de doprà i sólcc, che 'n fin dei cònc, le gà òtät a guadagnà. Ognöna per sé, sènsa fàghel sai a le àltre. Quànd ghè nit föra 'l marù, le gà piö it el figàt de dighel a sò fradèl; e le ròbe j-è nàde come 'l sif.
- Car. E ghè sùcès chèl che ghè sùcès, ma vergü gà düzìt soportà ànche la vergògna.
- Péd. Dizaró che, Còstal l'éra n'òm tröp a pòsto per éser sospetèt e mé fàe i cònc, ma de palànche me 'n pasàa mià per ma. Töt al piö, só pasàt per ün paciügù, per giü miga bu a faj cònc, ma sicóme ghie la coscienza a pòsto, sie tranqüil e 'mpö, piö nüsü ghè vignit a rumpim le tógne per fa i cònc.
- Résa Ghè de dì però, che ànche 'l Bòli l'è stat onèst a vègner a ditel e a

scüjës.

Péd. Ah, sé!... E sòm turnàcc amìci come prùma.

Car. E la sorèla dei lensöi?

Péd. Gnènt!... El gè capìt che l'èra 'na spècie de malatia e 'l gè perdunèt.

Car. Sé, m'entènde, el gè fat bé... ma quäl'èrela de le sorèle...

Réso Sé, perchè 'l gè n'èra trè de sorèle, me par...

Ger. J-èra tante le ma nel casèt!...

Péd. Enfàtil!... Giöna la gè spujàt ün védov...

Cia A sé; el Pia... che 'l lauràa de Tempì...

Ger. L'àltra la gè spujàt el Cicio... *4 journal de cadì... che 'l n'èra in fàla*

Cia ... sé, chèl che l'ha 'n gir co' la carèta a vènder la ràba... el mercandèl... che pò l'è mórt... *sempre un barcollète e el pòlar a fàr e*

Réso Ah... el mórt el Cicio?...

Péd. Bé adès!...

Réso Ma 'l recórde piö... l'è tat che 'l gè diffnìt... *vade piö'*

Cia Pòta, l'èra isé malàt...

Péd. E l'òltema de le sorèle...

Car. ... chèla dei lensöi!

Péd. ...pròpie, la piö züena, la gè spujàt Gervàs e adès l'è védova e vòl spujàla mé...

Töcc ...la Begnüda!

Car. Alùra, l'è la Begnüda chèla che gè töt sö 'l cafanèt.

Péd. Defàtil!... L'è pròpie lé. (e grida) Begnüda, vé ché che i ta spèta.

Scena 9a - Töcc j-atür

Beg. (entrando sorridente col cofanetto in mano va verso don Giójep)
Ecol, don Giójep, el sò cofanèt, tal e qual come l'èra. L'ó vardàt mila ólte che 'l ma piazia isé fés, ma sàbot de matina, só miga cója m'ha ciapèt, l'ó töt sö e l'ó portàt ne la me càmera. Dàpa, saie piö come fa a portàl endré, ghère póra che i ma idies. Fürtüna che Péder el m'ha òtèt. (e lo porge) El me scüje de töt!...

d. Gió. Ma nò, Begnüda, lasì sta... a mé 'l ma ocór miga.

Beg. Nò nò, l'è 'l sò! (e lo riceve)

Péd. Quando m'è vignìt el sospèt che la püdia éser stàda lé, só nat a curiojà nel sò stipèt e l'ó vést. Per prùma ròba, gó ciapèt i sölcc, che j-èra dènter amò töcc, e j-ó miticc ne la büsta che don Giójep el gè troàt... pò...

d. Gió. (soppesandolo) Ma come l'è gréfi!... Cója ghè dènter ?... I balòcc...

Péd. ...l'óm empjgnìt de caramèle per i sò s'cècc!...

d. Gió. Ma che bèla sorpréja! Ma brài, ma brài. Alùra de töt chèl cinch-cèch ché, che gè guadagnàt só amò mé. Fóm isé... (e vuota il cofanetto di caramelle sul tavolino) ... en fóm giöna per ü per

festezà la Begnùda e 'l Péder, che come la m'ha dit la Résa, i vól spujàs e mé saró contènt de spujài, pò, ghé daróm 'na camerina speciàle per lur... el cofanèt, ghé 'l regalóm a la Begnùda che isé 'l la vardarà fin che la n'ha òja, ma ghé 'l daróm col regèl de spùja.

Beg. Bràol... Me cridie che 'l m'arès fat 'na prèdica, el me uzàes dré... envéce...

d. Gió. Prèdiche e miliù... a la sò stagiù!

Car. Giöstal... Cofé garóm la rappresentànsa dei spus e 'mpö Péder el ghé narà dré a sò moér, che nó la se 'nnamùre omò de le casète...

Ger. ...e mé, come gó zamò dit, ghé faró 'l compàr de l'anèl...

Cal. ... e mé... se sarif bu de tra ai bé 'na Begnüdina, va la tegnaró a batès! (tutti ridono e battono le mani) Se 'l sa mài; a nò al muli sa rèsta 'nfarinàcc. E viva i spus!

TELA

Brescia, 12 novembre 1989.